

İbrahim Çalışkan ile Türkiye’de Fıkıh Çalışmaları Üzerine

Eğitim hayatınızdan bahsedebilir misiniz? Fıkıh ve genelde İslâmî ilimler birikimini nasıl elde ettiniz? Özel ders okudunuz mu? Akademik hayatınıza Tefsir ile başlayıp daha sonra İslam Hukuku ile devam ettiniz. Aynı zamanda Modern Hukuk eğitimi aldınız. Bunların sizin görüşlerinizin şekillenmesinde etkisi ne oldu?

Urganlı/Turgutlu (Manisa) İlkokulu’nu bitirdikten sonra 1962 yılının yazında İzmir Kestane Pazarı/İmam Hatip ve İlahiyat’a Öğrenci Yetiştirme Derneği’nde eğitim almaya başladım. Burada İmam-Hatip Okulu’na başlamadan önce iki yıl sarf, nahiv, belagat ve mantık ilimlerini okuduk. Daha sonra tefsir, hadis, kelam ve fıkıh derslerinde hocalarımızdan okuduklarımızı uygulamalı olarak metinler üzerinde gördük. İmam-Hatip Okulu’na 1964-1965 eğitim-öğretim yılında kaydoldum. Kaldığımız dernekte belirlenmiş olan bu ilimleri tahsil etmeye devam ettim. 1962-1970 yılları arasında Kestane Pazarı’nın uyguladığı İslâmî ilimleri takviye programlarının (tefsir, hadis, kelam, fıkıh) alanımdaki birikimin oluşmasında çok büyük etkisi olmuştur.

1967-1968 yılının Haziran ayında İzmir İmam-Hatip Okulu’nun dört yıllık orta kısmından; 1969-1970 Haziran’ında da (bir üst sınıfın sınavlarını vererek) lise kısmından mezun oldum. Aynı yılın Eylül ayında lise fark derslerini vererek İzmir Nâmık Kemâl Lisesi’nden mezun oldum. 1970-1971 eğitim-öğretim yılında yapılan sınavları kazanarak İzmir Yüksek İslâm Enstitüsü’ne; 1972-1973 eğitim-öğretim yılında da İstanbul Hukuk Fakültesi’ne kaydoldum. 1974 Haziran’ında İzmir Yüksek İslâm Enstitüsü’nü; 1978 Haziran’ında da İstanbul Hukuk Fakültesi’ni bitirdim. 1971 Temmuz’unda imam-hatip olarak Turgutlu Merkez’de göreve başladım. Mart 1975-Ağustos 1976 arasında Erzurum/Aşkale’de yedek subay olarak askerliğimi yaptım. Aynı yıl İzmir Yüksek İslam Enstitüsü’nde Tefsir asistanı olarak

göreve başladım. Asistanlık görevini sürdürürken bir yandan da beş yıl İzmir Fatih Koleji'nde öğretmenlik yaptım. Görevdeyken avukatlık stajımı tamamladım. Mukâtil b. Süleymân'ın tefsir metodu üzerine çalışmalarımı sürdürürken 1980 yılı Şubat ayında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Hukuku Anabilim Dalı'na araştırma görevlisi olarak naklen atandım. 1986 yılında "İslam Ceza Hukuku'nda Gayr-i Müslimlerin Statüsü" başlıklı tezle doktor unvanını aldım. 1987-1988 eğitim-öğretim yılında doktora sonrası araştırma yapmak üzere Mısır'da bulundum. 1989 yılında doçent oldum. 1992-1999 tarihleri arasında Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanvekilliği görevinde bulundum. 1995 yılında da profesör unvanını aldım. Halen aynı anabilim dalında anabilim dalı başkanı olarak görevimi sürdürmekteyim.

Yüksek İslam Enstitüsü'ne devam ederken aynı zamanda Hukuk Fakültesi'nde de eğitim almış olmam, İslam hukuk kaynaklarını değerlendirmemde, hukuk nosyonu kazanmamda çok büyük katkı sağlamıştır.

Sizi en çok etkileyen fıkıh eserleri ve fakihler?

Eserlerinden ve fikirlerinden etkilendiğim, fıkıh ve fıkıh usûlü alanındaki çalışmalarlarıyla sonraki dönemlere büyük katkılar sağlamış pek çok isim ve eser var. İmam Muhammed'in eserleri başta olmak üzere, Tahâvî, Cessâs, Kudûrî, Debûsî, Cüveynî, Pezdevî, Serahsî, Gazâlî, Kâsânî, Mergînânî, İbn Rüşd, İzz b. 'Abdisselâm, Karâfî, Şâtibî; ahkâm ayetlerini ele alıp detaylı bir şekilde tefsir ederek hukûkî açıdan değerlendiren "Ahkâmü'l-Kur'ân" yazarları Tahâvî, Cessâs, İbnu'l-Arabî, İlkiyâ el-Herrâsî, İbn Nûriddin bu isimler arasında sayılabilir.

Öğretim üyesi olarak uzun süredir Ankara'da görev yapmaktasınız. Buradaki eğitimi ve ilim çevresini nasıl değerlendirirsiniz?

Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne 1980 Şubat'ında geldim. O zaman fakültenin çıkardığı ilahiyat fakültesi dergisinde yayımlanan makaleleri sebebiyle tanınan ve kendilerine atıfta bulunulan değerli hocalarımız vardı. Bu hocalarımız sayesinde fakültede akademik anlayış ve ilmî disiplin hâkimdi. Bu hocalarımızın bir kısmının emekli olması, bir kısmının başka fakültele naklen gitmesi, bir kısmının da rahmetli olması sebebiyle fakültemiz maalesef bu nimetten yoksun kaldı. Emekli oldukları halde hala fakültemize katkıda bulunan hocalarımız vardır. Bu hocalarımıza Allah'tan hayırlı uzun ömür diliyorum. 1980-1990 yılları arasında gerek mevcut akademik kadrosu gerek yetiştirici programlarıyla bu verimlilik devam etmiştir. Ancak daha sonra diğer ilahiyat fakültelerine gerçekleşen beyin göçü ve programlara yapılan sık müdahalelerle ilk dönemdeki bu özelliğin yavaş yavaş kaybolmaya yüz tuttuğu gözlenmektedir. Kendisini aşmış ve kurumlardan beklentisi olmayan seçkin bilim adamlarından oluşacak bir heyet tarafından geleceğin istenilen ilahiyatçıların yetiştirilebilmesi için ilahiyat fakültesi programlarının tekrar gözden geçirilmesi özlenen bir husustur. Ankara'nın başkent olması sebebiyle meydana gelen siyasî

çalkantılardan bütün kurumların olduğu gibi ilahiyat fakültesinin de olumlu ya da olumsuz anlamda etkilendiği inkâr edilemez. Bu bağlamda akademik kurumların, bilimsel çalışmaların tek amaç olarak hedeflendiği, akademik personelinin de ilmî çalışmalarını özgürce yürütebildiği özerk bir kurum olma özelliğini hiçbir zaman kaybetmemesi gerekmektedir. Son zamanlarda çeşitli vakıf ve dernekler kurularak geleceğin ilahiyatçılarını destek anlamında özellikle hafta sonlarında programlar uygulanmaktadır. Bu durum oldukça sevindiricidir. Çok sık olmasa da fakültemizde çeşitli bilimsel etkinlikler imkânlar ölçüsünde gerçekleştirilmektedir. Bu etkinliklerin Ankara geneline de yayılarak gerçekleştirilmesi isabetli olacaktır.

Fıkıh çalışmalarının ve fıkıh eğitiminin son 50 yılı hakkında neler söyleyebilirsiniz (öncelikle Türkiye’de, ayrıca İslam ülkelerinde)? Özellikle 1980’lerden bu yana iyi bir temel atıldığını, bir atılım yapıldığını söyleyebilir miyiz? Türkiye’deki İslam hukuku araştırmalarının (özellikle metod/usul açısından) en önemli sorunlu sorunları olarak neleri görüyorsunuz?

Ülkemizde ilahiyat fakültelerinin ve dolayısıyla İslam hukuku alanında çalışma yapan akademisyenlerin çoğalması sevindiricidir. Ancak keyfiyetin kemiyetten çok daha önemli olduğu gerçeği göz önünde bulundurularak gerek kurumların gerek burada görev yapan akademisyenlerin bilimsel anlamda hem maddeten hem manen desteklenmesi zorunludur. İslam hukuku alanında yapılan bilimsel çalışmalar dikkat çekecek kadar çoğalmaktadır. Ancak yapılan bu çalışmaların, akademik unvanlar kazanmak için yapılan sıradan çalışmalar yerine, kalıcı ve daha uzun soluklu, özgün ve bilimsel nitelikleriyle ön plana çıkan çalışmalar olması temenni edilir.

Son dönemde İslam ülkelerinde de fıkıh çalışmaları ve eğitimi oldukça mesafe kat etmiştir. Buradaki üniversitelerde yapılan bilimsel çalışmalar dikkat çekmektedir. Ülkemizde 1980’lerden bu yana İslam hukukunda sağlam bir temel atıldığı söylenebilir. İlahiyat fakültelerinde görevli İslam hukukçusu akademisyenlerin her yıl bir araya gelmelerinin ve burada hem günümüz problemlerini hem de kendi alanımızla ilgili problemlerimizi çözüme noktasında görüş alışverişinde bulunulmasının önemli bir adım olduğu kanaatindeyim.

Yapılan bilimsel çalışmaların metod ve usûl açısından daha ciddi bir düzeye yükseltilmesi ve bu alanda oluşturulan doçentlik jürilerinin ilmî disiplini önceleyen ve adayın iyi yetişmesini amaçlayan özellikteki öğretim üyelerinden oluşmasının bir zorunluluk olduğu kanaatindeyim. Zira jürilerin çokluğu adaletsizliklerin doğmasına sebep olmaktadır. Belirttiğimiz özellikte oluşturulacak jürilerin iki veya üç yıl devamlı olarak bu görevde bulunmasının faydalı olacağını düşünmekteyim. Adayların sınav öncesinde jüri üyeleriyle temasa geçmeleri, maalesef (henüz bilimsel sorumluluğu gelişmemiş bazıların bir çok kaygı ve emelleri sebebiyle) bilimsel ciddiyeti sulandırmakta ve sınavlarda adaletin gerçekleşmesini engellemektedir. İlimde merhametin cehaleti teşvik edeceği asla unutulmamalıdır.

Yapılan çalışmalarda güncel problemler yeteri kadar ele alınmamaktadır. Güncel problemlerin çözümünde ana kaynakları ve fikhî birikimi ihmal etmezsiniz, disiplinler arası etkileşimin de yoğunlaştırılarak problemlere çözüm üretilmeye çalışılması hedeflenmelidir. İslam dünyasında ve Batı'da İslam hukuku ile ilgili yapılan çalışmaların gözden uzak tutulmayarak muhakkak görülmesi, incelenmesi ve değerlendirilmesi tabii tutulması gerekmektedir.

İlahiyat fakültelerinde İslam hukuku bilim dalının yapılması ve verilen eğitim hakkında neler düşünüyorsunuz? Sizce daha iyi, ideale yakın bir yapı ve eğitim nasıl olmalıdır?

İlahiyat fakültelerinde İslam hukuku yapılması ve verilen eğitimin yeterli olduğunu söyleyemsek de ideal eğitim için gayretlerin olduğunu da inkâr edemeyiz. Türkiye'de bir İslam üniversitesinin kurulması ve bu üniversitede her bilimin muhtevası göz önünde bulundurularak fakülteler oluşturulması (Mesela bu üniversitede İslam hukuk fakültesi, İslam ve Batı hukukunun karşılaştırılarak okutulduğu, bütün fikhî mezheplerin usûl ve furû'unun mukayeseli olarak ele alındığı bir fakülte olmalıdır. Çünkü günümüzde hukuk nosyonu, dört yıllık bir eğitimle ancak kazandırılmaya çalışılırken, İslam hukuk ve usulünün haftada belirli saatlere sıkıştırılarak geleceğin ilahiyatçılarında İslam hukuk nosyonunun verilmeye çalışılması oldukça güçtür. "Az oku öz oku her kitaptan bir cüz oku" şeklindeki ilim anlayışı yerine ilk klasik dönem ve çağımız hukuk literatürünü çok iyi irdelemiş ve bu literatürdeki konulara hâkim, kendisini iyi yetiştirmiş İslam hukukçularına ihtiyaç vardır. İslâmî ilimler alanında yapılacak yüksek lisans-doktora tezlerinin kurulacak bir Yüksek İslâmî İlimler Akademisi bünyesinde gerçekleştirilmesi ve böylece yapılan akademik çalışmaların tek bir kurumda ve ciddi kriterlere uygun bir şekilde yürütülmesi sağlanmalıdır. Ülkemizde ve hatta İslam ülkelerinde tanınmış seçkin bilim adamları bu akademi görevlendirilmelidir. Böylece bütün İslam dünyasının problemlerinin ele alındığı tezler ortaya çıkacaktır. Yapılan bu tezlerden uygun görülenler bu akademinin yayınları olarak basılmalıdır. Yapılacak bu tezlerin, ülkenin hukuk, ekonomi ve siyaset alanlarındaki uygulamalarına da katkı sağlayabilecek özellikte olması önemlidir.

Yapılan bilimsel çalışmalarda konuların İslam fıkıh düşünce ve usulünü ortaya koyacak şekilde seçilmesi, İslam dünyasındaki problemlerden bütün bilim adamlarının haberdar olması ve bu problemlerin çözümüne katkıda bulunması sağlanmalıdır. Bu da ancak, fıkıhın ve fıkıh usulünün çok iyi bilinmesiyle, yani diğer bir deyişle altyapısı çok iyi olan, iyi yetişmiş İslam hukukçuları ile mümkündür. Günümüz fıkıh problemlerinin "Nazariyesiz tatbikat olmaz" gerçeği göz önünde bulundurularak, çağdaş dünyadaki farklı fikhî görüş açıları da göz ardı edilmeyerek karşılaştırmalı bir şekilde ele alınması ile İslam fıkıhı ve usulünün günümüz dünyasında uygulanmakta olan hukuka da katkı sağlayacağı bir gerçektir. Ne var ki bugünkü hukuk fakültelerimizde bu amaçla seçmeli ders olarak

konmuş olan İslam hukuku dersleri çeşitli bahanelerle açılmamaktadır. Hâlbuki hukuk fakültelerimizde son zamanlara kadar fıkıh usûlü dersinin okutulduğu, Mecelle’de de yer alan küllî hukuk kâidelerinin hâkimlik mesleğinde çok faydalı olacağı düşünülerek öğrencilere ezberletildiği bilinen bir gerçektir.

Fıkıh düşüncesi, usulü (metot) ve bilinci açısından günümüz dünyasının / Müslümanlarının en önemli sorunları olarak neleri görürsünüz? Bu çerçevede kendi fıkıh tasavvurunuz hakkında özlü olarak ne söylersiniz?

Fıkıh düşüncesi, usulü/metodu ve bilinci açısından günümüz dünyasının/ Müslümanlarının çağımızda ortaya çıkan birçok önemli sorunu vardır. Bu problemleri burada tek tek saymamız mümkün değildir. Bununla birlikte bu konuda yapılması gerekenlerden belki de en önemlisi, ortaya çıkacak problemlerin/nevâzil derhal ele alınıp karara bağlanmasını sağlayacak, tüm İslam ülkelerinde kendisini yetiştirmiş ilim adamlarını bünyesinde toplayan bir üst kurumun oluşturulmasının zorunluluğudur. Bu bağlamda bu kurumda yapılacak çalışmaların yalnızca ilahiyat eğitimi almış kimselerle sınırlı kalmaması, disiplinler arası çalışmalar niteliğinde olması gerektiği de dikkate alınması gereken bir noktadır. Zira günümüzde pek çok alanda, gelişen dünyaya bağlı olarak çok farklı problemler ortaya çıkmaktadır. Bu problemlerin çözümünde alanlarının uzmanı olan bilim adamlarından faydalanmak, çok daha sağlıklı ve çözüme yönelik sonuçlara varılmasını kolaylaştıracaktır.

Serahsî’nin, *Usûl*’ünün başında belirttiği gibi “Nasslar sınırlı, ortaya çıkan olaylar sınırsızdır. Bu konuda yazılan eserlerin sayısı ise oldukça çoktur.” İslam hukuk ve usûlcüsünün görevi, sınırlı naslarla sınırsız olayları çözerken hangi metod/yöntemi kullanması gerektiğini tespit etmek ve karşılaşılan olaylara bu yöntemlerle çözüm bulmaktır. Bu bağlamda usûl-i fıkıhta yer alan dinamiklerin karşılaşılan problemin özelliğine göre maslahat, istihsân ve hükümlerin konuluş amaçları (ictihâd-ı ıstislâhî, ictihâd-ı istihsânî, ictihâd-ı makâsîdî) göz önünde bulundurularak çözülebileceği kanaatindeyim. Ancak bunun yanında tespit edilecek yeni yöntemlerin de karşılaşılan problemlerin çözümünde kullanılabilmesi gayet açıktır. İslam dünyasında günümüz problemlerinin çözümüne yönelik birçok eserin ortaya çıktığını ve karşılaşılan olaylara verilen fetvaları bir araya toplayan çalışmaların yapıldığını görmek sevindiricidir.

Günümüzde ortaya çıkan problemlerin çözümü konusunda çizeceğimiz dairenin çapı ne olursa olsun, pergelin sivri/sabit ucunun Kur’ân ve Sahih Sünnet’ten sapmaması gerekmektedir. Bütün problemlerin Kur’ân ve Sünnet ışığında, günümüz Müslümanlarının maslahatları; sosyal, psikolojik, ekonomik durumları göz ardı edilmeksizin, sadece bugün değil gelecek de göz önünde bulundurularak, uzun vadeli çözüm arayışlarına gidilmelidir.

Türkiye’de İslam hukuku çalışmaları ile Müslümanların fetva ihtiyaçları; öğretilen ile yaşanan arasında bir kopukluk olduğu eleştirisi yöneltiliyor; bu çalışmaların Müslümanların yaşadığı hayata dokunması için ne yapılmalıdır?

Müslümanlara verilecek fetvalarda, fetva isteyeninin sosyal, ekonomik ve psikolojik durumu da göz önünde bulundurularak, yapılan akademik çalışmaların yol gösterici olması sağlanarak öğretilen ile yaşanan arasındaki kopukluk ortadan kaldırılmaya çalışılmalıdır. Bu anlamda Diyanet İşleri Başkanlığımızın halkın dinî problemlerinin çözümünde ilahiyat fakültelerinde yapılan çalışmaları da göz önünde bulundurması büyük önem arz etmektedir.

Evet, bu minvalde eleştiriler belli bir noktaya kadar haklı olan eleştirilerdir. Teori ile tatbikatın birleştirilmesi gerekir. Zira inanmak, yaşamaktır. Yani Müslümanların İslam’ın temel ilkelerini günlük hayatlarının bir parçası haline getirmeleri ve yaşamaları gerekmektedir. Uygulamanın olabilmesi için her sistemde olduğu gibi İslam hukuk sisteminin de teorisinin çok iyi bir şekilde detaylarına kadar incelenmesi zorunludur. Zira daha önce de değindiğimiz gibi nazariyesiz tatbikat olamayacağı genel geçer bir kuraldır. Günümüzde ilahiyat fakültelerinde tartışılan konuların düzeyi ehil olanlarca belirlenmek üzere halkımızla paylaşılmasında fayda vardır. Camilerdeki kürsü ve minberler bu söylediklerimizi gerçekleştirecek araçlardır. Bu konuda Diyanet İşleri Başkanlığımıza büyük görev düşmektedir. İç hizmet kurslarıyla arzulanan bu hedefe ulaşılabileceğini düşünüyorum. Sadece elde edilen diploma ile halka verilecek hizmetin yeterli olamayacağını yaşanan acı tecrübeler göstermiştir. Duymaya dayalı din anlayışının yerine, okumaya/kitaba dayalı din anlayışının yerleştirilmesi bütün ilahiyatçıların başta gelen görevlerindedir. Gerçek dinin anlatılması söyleminin de bu çerçevede anlaşılması gerektiği kanaatindeyim.

Son yıllarda ilahiyat fakülteleri sayısının artışıyla birlikte İslam hukuku alanında da çok sayıda tez çalışması yapılıyor. Sizce özellikle üzerinde durulması gereken, “keşke çalışılsa/ daha fazla çalışılsa” dediğiniz konular, dönemler, kişi veya kurumlar var mı?

Her şeyden önce bence çalışmaların çok ciddi bir şekilde ana kaynaklara inilerek yapılması gerekmektedir. Özellikle h. III. asrın İslam hukuku açısından çok iyi bir şekilde araştırılması gerektiği kanaatindeyim. Bu asırda yaşamış kişilerin ve yazılmış olan eserlerin bilim dünyasına kazandırılması oldukça önemlidir. Zira bu yüzyılın/asrın elimizdeki veriler göz önünde bulundurulduğunda, telif edilen eserler açısından oldukça fakir olduğu görülmektedir. Bu durum, bu asırda yazılmış eserlerin tespiti (mesela yazma halinde bulunan eserlerin ortaya çıkarılarak ilim dünyasına kazandırılması) ve gün yüzüne çıkarılması bakımından oldukça önemlidir. Mezheplerin oluşumu öncesi İslam hukuku ve usulü ile ilgili yazılanların, mezheplerin oluşumuna etkisinin ancak bu şekilde anlaşılabilceği kanaatindeyim.

Hanefî mezhebinin hâkim olduğu Hindistan’da yüz binin üzerinde yazma eser olduğu söylenmektedir. Elimize ulaşmadığı için bu eserlerin neler olduğunu bilmemekteyiz, ancak gereken araştırma yapıldığında önemli eserlerin ortaya çıkabileceği düşüncesindeyim. Yine bu konu ile ilgili olarak özellikle İmam Mâtürîdî’nin *Meâhizu’ş-şerâi’* adlı bir eseri olduğu tabakat kitaplarında yer almaktadır. Ancak üzüntüyle belirtelim ki bugün elimizde mevcut değildir. Bu konuda Türkiye Diyanet Vakfımızın yetmiş elemanlardan oluşacak bir heyeti bu amaçla görevlendirerek ilme hizmete büyük katkı sağlayabileceğini düşünüyorum. Bu bağlamda Tahâvî, Kerhî ve öğrencisi Cessâs’a kaynaklık eden İsâ b. Ebân vb. İslam hukukçularının görüşlerinin tespit edilip ortaya çıkarılması ve sonraki İslam hukukçularının görüşlerine olan etkilerinin tetkik edilmesi faydalı olacaktır.

İslam dünyasında Şeriat’ın/fıkıhın bir hukuk sistemi olarak uygulanması imkânı ve teşebbüsleri hakkında neler düşünüyorsunuz? Mevcut örnekleri nasıl değerlendirirsiniz?

İslam dünyasında şeriatın bir hukuk sistemi olarak uygulanmasını kendisine hedef olarak seçmiş bir ülke veya toplum vardır diyebilir miyiz tam emin değilim. Ancak İslam hukuk sisteminin iyi incelenmesiyle ortaya çıkacak olan hukukî verilerin yaşadığımız hukuk sistemlerine olumlu katkılar sağlayacağı kanaatindeyim. Çünkü bütün hukuk sistemlerinin ortak amacı; toplumda adaleti, bireylerin huzurlarını, maslahatlarını ve kanun karşısındaki eşitliklerini sağlamaktır. Bilindiği gibi bir şeyin kanuna uygun olması, o şeyin hukuka uygun olduğu anlamına gelmez. Hukukî düşünce bir anlamda uygulanan kanunların denetleyicisi konumundadır. İslam hukuk sisteminin uygulanması imkân ve teşebbüsleri konusunda bazı atılımlar olduğu ve bu amaçla bazı kurumların oluşturulduğu görülmektedir. Ancak bunların daha çok genişletilerek, İslam dünyasında kendisini yeteri kadar yetiştirmiş, bu alanda söz sahibi olan ilim adamlarımızın daha sık bir araya gelerek, günümüz problemlerini (Kur’ân ve Sahih Sünnet ışığında, çağdaş uygulamaları da göz önünde bulundurarak) tartışarak, uygulamaya zemin hazırlayacak teoriler/nazariyeler oluşturmalarının önemli olduğunu düşünüyorum. Bu konuda atılmış adımları takdirle karşılıyor ancak yeterli bulmadığımı ifade etmek istiyorum.

Henüz akademik hayatının başında bulunan genç araştırmacılara tavsiyeleriniz neler olur?

Özellikle İslam hukuku alanında araştırma yapacak arkadaşların, öncelikle bilimsel alt yapılarını iyi oluşturmaları gerekmektedir. Bunun için ilahiyat fakültelerinde uygulanan programların tekrar gözden geçirilmesi ve bu yönde sağlam adımlar atılması önemlidir.

Lisansüstü çalışmalarda, adayların kendilerini yetiştirecek konularda çalıştırılmaları ve adaylara danışmanlık yapacak hocalarımızın bu noktada oldukça titiz davranmaları, ilimde ketum olmayıp cömert olmaları ve öğrencilerinden

himmetlerini esirgememeleri özlenen bir husustur. Zoru başarmak isteyen, not peşinde koşmayan, kendisini iyi bir ilahiyatçı olarak yetiştirmeyi hedefleyen öğrencilerin ilmî çalışmalar yapmaya teşvik edilmesi zorunludur. Aksi halde yetersizliklerden şikâyetin bir anlamı yoktur. Bu bağlamda yukarıda da belirttiğimiz gibi doktora ve doçentlik jürilerinde liyakatin ön planda tutulması, babacan hoca tavırlarından vaz geçilerek, ilim gibi mukaddes bir emanetin hak edene ve ilmin izzet ve şerefini taşıyabilecek ehil kimselere verilmesinin gerektiği bilincinde olunma zorunluluğu, geleceğin İslam hukukçularının yetişmesi konusunda çok önemli bir husustur.

Verilen tez konularının, güncel olmasını öncelemek yerine adayın yetişmesini sağlayacak konular olması özellikle yüksek lisans aşamasında çok önemlidir. Zira bu safhada temel hedef, adayın İslam hukuk literatürünü iyi tanınması ve terminolojisine hâkimiyetinin sağlanması olmalıdır.

Adayın bir an önce taşıyamayacağı akademik unvanları kazanmasının ön planda tutulması yerine tetebbuatı geniş ve müktesebatı zengin İslam hukukçularının yetiştirilmesi hedeflenmelidir. Bu da ancak ilmî disiplinle sağlanabilir. Hz. Peygamber'in ifade ettiği üzere "İlmin kabına konulması" esas alınarak, mukaddes bir emanet olan ilmî unvanların liyakat göz önünde bulundurularak ehline verilmesi gerekmektedir.

Kişilik zaafı olanlara ilmin kapısı aralanmamalıdır. İkbâl peşinde koşarak ümeranın ayağına gitmeyen hatta ilkeleriyle bağdaşmadığı için ümera tarafından teklif edilen görevleri kabul etmeyerek sıkıntılar çekmiş, hukuk tarihimizde kendilerinden sonra gelenlere örnek olmuş Ebû Hanîfe, Kerhî, Serahsî gibi hocalarımızı bu vesileyle rahmetle anıyorum. Allah onların izinde giden İslam hukukçularının sayısını çoğaltsın. İslam'ı anlatmak gibi yüce bir davayı rızık kapısı olarak görenleri bu davadan uzak tutsun. Büyük davaların ancak büyük ruhlu insanlarla yaşatılabileceği, büyük davaların küçük ruhlu insanlara teslim edilemeyeceği tarihî bir gerçektir.

İlmin izzet ve şerefının bilincinde olan ve bu misyonu titizlikle koruyan, dinî ilimler alanında kendini iyi yetiştirmiş, dilenci ruhlu olmayan hocalarımıza ve onların yetiştireceği bu özelliklere sahip, bilinçli ve idealist öğrencilerine bu ülkenin o kadar ihtiyacı var ki...

Vakit ayırdığımız için teşekkür ederiz.

*Mülakat ve düzenleme
Tuncay Başoğlu*